

Regeringens skrivelse

1999/2000:37

1999 års redogörelse för tillämpningen av lagen
(1991:572) om särskild utlänningskontroll

Skr.
1999/2000:37

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 9 december 1999

Göran Persson

Laila Freivalds
(Justitiedepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för tillämpningen av lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll under tiden 1 juli 1998 – den 30 juni 1999.

I skrivelsen konstateras att lagen inte har tillämpats någon gång under den nu aktuella perioden.

Innehållsförteckning

Skr. 1999/2000:37

1	Inledning.....	3
2	Lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.....	3
3	Den parlamentariska kontrollen.....	4
4	Redogörelse för tillämpningen av lagen om särskild utlänningskontroll.....	5
5	Den internationella terrorismens utveckling.....	5
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 december 1999	7

1 Inledning

I samband med införandet av lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll ansågs att den parlamentariska kontrollen av hur regeringen tillämpar terroristbestämmelserna och reglerna om tvångsåtgärder även i fortsättningen skulle ske genom att regeringen årligen lämnar en skrivelse till riksdagen (prop 1990/91:118 s. 72, bet. 1990/91:JuU29 s. 32, rskr. 1990/91:298). Den senaste redogörelsen lämnades i regeringens skrivelse 1998/99:39.

Regeringen lämnar nu en motsvarande redogörelse för tiden den 1 juli 1998 – den 30 juni 1999. Rikspolisstyrelsen har som underlag för redogörelsen i en skrivelse till regeringen den 25 november 1999 redogjort för tillämpningen av lagen om särskild utlänningskontroll under den aktuella perioden.

2 Lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll

Särskilda bestämmelser med syfte att bekämpa terrorism infördes i svensk lagstiftning genom lagen (1973:162) om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund. Reglerna syftade till att göra det möjligt att hindra presumtiva terrorister från att komma in eller stanna kvar i vårt land och att skapa utrymme för kontroll i de fall då de av asylrättsliga skäl ändå måste beredas en fristad i landet.

Bestämmelserna har ändrats vid flera tillfällen. Sedan den 1 juli 1991 återfinns de i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

Vid den nya lagens tillkomst konstaterades att särskilda bestämmelser alltså behövs som ger utrymme för att ur landet avlägsna sådana utlänningar som bedöms som farliga med hänsyn till risken för terrorhandlingar (prop 1990/91:118 s. 30).

Enligt lagen skall en utlänning kunna utvisas om det av hänsyn till rikets säkerhet eller vad som är känt om hans tidigare verksamhet och övriga omständigheter kan befaras att han kommer att begå eller medverka till en brottslig gärning som innefattar våld, hot eller tvång för politiska syften. Bestämmelserna i utlänningslagen (1989:529) om avvisning och utvisning skall dock tillämpas i första hand.

Det krävs inte att personen i fråga tillhör en viss organisation för att lagen skall kunna tillämpas. Utvisning kan tillämpas även vid brottslig gärning i främmande stat. Detta gäller dock inte en gärning som har övervägande karaktär av politiskt brott. Den tidigare möjligheten att föreskriva om s.k. kommunarrest samt byte av bostad och arbetet har avskaffats. Om ett utvisningsbeslut inte kan verkställas på grund av att utlänningen t.ex. riskerar dödsstraff eller tortyr i det land till vilket han skall utvisas, skall regeringen förordna om inhibition av verkställigheten. Regeringen kan i sådant fall meddela bestämmelser om skyldighet för utlänningen att på vissa tider anmäla sig hos en polismyndighet, s.k.

anmälningsskyldighet. Regeringen får även förordna att vissa särskilda bestämmelser rörande tvångsåtgärder i spaningssyfte får tillämpas, t.ex. husrannsakan och hemlig teleavlyssning. Ett beslut om anmälningsskyldighet eller ett förordnande om befogenhet att tillämpa tvångsmedelsbestämmelserna är giltigt i högst tre år. Efter giltighetstidens utgång skall frågan prövas av allmän domstol.

Skr. 1999/2000:37

3 Den parlamentariska kontrollen

Terroristbestämmelserna och reglerna om särskilda tvångsåtgärder fick vid sin tillkomst en begränsad giltighetstid vilket innebar en kontrollmöjlighet över regeringens och myndigheternas handlande. När terroristbestämmelserna permanentades år 1975 uttalades att regeringen varje år skulle lämna en skrivelse till riksdagen med redovisning av terroristbestämmelsernas tillämpning (prop 1975/76:18 s. 161). En motsvarande redovisning sker såvitt avser bestämmelserna i rättegångsbalken om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning samt lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning. I samband med införandet av lagen om särskild utlänningskontroll ansågs, som nämnts ovan, att den parlamentariska kontrollen av hur regeringen tillämpar terroristbestämmelserna och reglerna om tvångsåtgärder även i fortsättningen bör ske genom att regeringen årligen lämnar en skrivelse till riksdagen.

Som framgår av betänkandet 1996/97:JuU13 har regeringen den 30 januari 1997 fattat beslut om direktiv för en parlamentarisk kommitté med uppgift att utreda frågan om en ny instans- och processordning vid tillämpning av utlännings- och medborgarskapslagstiftningen (dir. 1997:20). I kommitténs uppdrag ingick att utreda om det mot bakgrund av Sveriges internationella förpliktelser finns behov av att ändra den gällande ordningen med regeringen som första och sista instans i ärenden enligt lagen om särskild utlänningskontroll. Kommittén om ny instans- och processordning i utlänningsärenden (NIPU) har i februari 1999 överlämnat slutbetänkandet "Ökad rättssäkerhet i asylärenden" (SOU 1999:16) till utrikesdepartementet. Av slutbetänkandet framgår bl. a. att kommittén föreslår ändringar i utlänningslagen och lagen om särskild utlänningskontroll av innebörden att alla utlänningsärenden av betydelse för rikets säkerhet eller annars för allmän säkerhet skall avgöras av Statens invandrarverk i första instans och kunna överklagas till regeringen. För att tillgodose kravet på prövning av ett oberoende organ föreslås en skyldighet för regeringen att inhämta yttrande från Högsta Domstolen innan regeringen beslutar om utvisning eller avvisning. Remissvaren behandlas f.n. inom regeringskansliet och ändringarna kan träda ikraft tidigast den 1 juli 2001.

4 Redogörelse för tillämpningen av lagen om särskild utlänningskontroll

Skr. 1999/2000:37

Lagen har inte tillämpats vid något tillfälle under perioden.

Som en jämförelse redovisas antalet fall där lagen tidigare har tillämpats.

- 1991/1992 - lagen tillämpades vid tre tillfällen
- 1992/1993 - lagen tillämpades vid tre tillfällen
- 1993/1994 - lagen tillämpades inte vid något tillfälle
- 1994/1995 - lagen tillämpades vid fem tillfällen
- 1995/1996 - lagen tillämpades vid fyra tillfällen
- 1996/1997 - lagen tillämpades inte vid något tillfälle
- 1997/1998 - lagen tillämpades vid ett tillfälle

Det kan därmed konstateras att lagen totalt har tillämpats vid mindre än tjugo tillfällen under den tid den varit i kraft. I redovisningen ingår också de ärenden där omprövning begärts av tidigare beslut.

5 Den internationella terrorismens utveckling

Sverige har under perioden varit förskonat från dåd med anknytning till internationell terrorism. Fallet med de två svenskar som i augusti 1998 bortfördes i gränsområdet mellan Kongo, Uganda och Rwanda är dock alltså olöst. Utrikesförvaltningen fortsätter ansträngningarna att söka få klarhet i vad som hänt dem.

Beträffande terrorismen i världen i stort fortsätter den tendens som varit märkbar under de senaste åren och som pekat på ett färre antal utförda terrordåd men med ett stort antal offer. Höstens omfattande sprängattentat mot bostadshus i Moskva och i södra Ryssland, som totalt krävde drygt 300 dödsoffer, är de senaste exemplen på det. Attentaten sattes av ryska myndigheter i samband med oroligheterna i gränsområdet mellan Tjetjenien och Dagestan. Några bevis på ett sådant samband har dock inte kunnat presenteras.

Förra årets konstaterande, att bilden i Europa ljusnat, har i övrigt visat sig i stort sett bestå även under aktuell period. Sedan även överenskommelse träffats om hur frågan om avväpning av IRA:s militära gren skall hanteras, har de stridande parterna i Nordirland enats om det historiska steget att ingå i en gemensam regering. I Spanien däremot har baskiska ETA sagt upp den ensidigt förklarade vapenvilan sedan samtalen med regeringen uppenbarligen brutit samman.

I Turkiet har kampen mot den kurdiska separatistorganisationen PKK kommit in i en ny fas. Gripandet av ledaren Öcalan i Nairobi i februari och dödsdomen mot honom i juni 1999 har försatt rörelsen i kris. Efter gripandet inträffade en rad mer eller mindre våldsamma incidenter runt om i Europa i synnerhet riktade mot grekiska diplomatiska eller konsulära utlandsmyndigheter. Ett antal självmordsattacker med flera dödsoffer ägde rum i Turkiet. Från fängelset har Öcalan tagit avstånd från tidigare ståndpunkter och uppmanat organisationen att upphöra med den väpnade kampen i Turkiet, vilket godkänts av PKK:s militära och politiska gren. Skulle Öcalan till sist avrättas, sedan alla rättsliga och politiska instanser passerats, ökar givetvis risken igen för nya våldsdåd.

Den återupptagna fredsprocessen i Mellanöstern efter regeringsskiftet i Israel, ger å ena sidan förnyat hopp om framsteg mot en lösning av den segslitna konflikten, men ökar samtidigt risken för terroristattacker från extrema "vägrargrupper" med maximalistisk dagordning.

I Algeriet har den under 1999 valde nye presidenten med militärens stöd inlett en försoningsprocess, som besvarats positivt av huvuddelen av det islamska samfundet i landet med undantag av de mest extrema kretsarna inom ett numera splittrat GIA och vissa andra mindre organisationer.

Den nya administrationen i Colombia fortsätter, trots flera bakslag, sina ansträngningar att komma till verkliga förhandlingar med de två gerillaorganisationerna FARC och ELN liksom med andra stridande parter.

Den internationella samverkan mot terrorism resulterade under perioden i att arbetet på en internationell konvention mot finansiering av terrorism kunde slutföras inom FN:s ram. FN:s säkerhetsråd har dessutom antagit två resolutioner med anknytning till terrorism. En från den 15 oktober 1999 vari talibanregimen i Afghanistan uppmanas att överlämna den i landet verksamme f.d. saudiarabiske medborgaren Usama bin Laden, som misstänks för inblandning i ett flertal terrordåd, för att lagföras i stat där åtal väckts mot honom. Alternativet är internationella sanktioner. Den 19 oktober 1999 antog säkerhetsrådet en allmän resolution mot terrorism.

Inom EU fortsätter Sverige att också i övrigt aktivt medverka i det arbete som bedrivs för att motverka terrorismen, dels inom samverkan om utrikes- och säkerhetspolitiken, dels inom ramen för samarbetet på de rättsliga och polisiära områdena. EUROPOL, som började sin verksamhet den 1 juli 1999, har i tillägg till övriga arbetsuppgifter också fått uppdrag att verka mot terrorismen.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 december 1999

Närvarande: statsråden Hjelm-Wallén, ordförande, Freivalds, Thalén, Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lövdén, Ringholm

Föredragande: statsrådet Freivalds

Regeringen beslutar skrivelse 1999/2000:37 med 1999 års redogörelse för tillämpningen av lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.